

ANNALS

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS GIRONINS

Volum LXII - Any 2021

IEG
INSTITUT D'ESTUDIS
GIRONINS

IEG
INSTITUT D'ESTUDIS
GIRONINS

**ANNALS
DE
L'INSTITUT D'ESTUDIS
GIRONINS**

VOLUM LXII
ANY 2021
Girona - MMXXI

TAULA DE MATÈRIES

JOSEP CASAS I VICTÒRIA SOLER Una fossa del segle VI aC a Mas Gusó (Bellcaire d'Empordà)	9
JOSEP CASAS, JOSEP M. NOLLA I MARC PRAT Després de les vil·les. Establiments rurals de l'antiguitat tardana i alta edat mitjana al nord-est de Catalunya. Anàlisi de conjunt	31
MIQUEL DE CRUSAFONT Buidatge monetari del diplomatari de Santa Maria d'Amer	57
JOSEP CAMPRUBÍ SENSADA Explotació del patrimoni immoble conegut de la Seu de Girona a l'època del bisbe Berenguer Dalmau (1113/14-1144/45).	67
MARC SUREDA I JUBANY La creu d'or romànica de la Seu de Girona	81
MIQUEL ORÓS MURUZÁBAL El mestre vitraller de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries (1303-1316)	111
PERE FREIXAS I CAMPS Els Mieres, mestres pedrers de Girona	135
JORDI SAURA NADAL Guillem Ponç, un notari rural al segle XIV	159
ESTHER TRAVÉ ALLEPUZ, MARIA CREUS MIR I JOAN VICENS TARRÉ Terrissa negra de Quart a la ciutat de Girona (segle XV). Noves dades per a l'estudi arqueològic de la producció i circulació de terrissa a la baixa edat mitjana	181
GUERAU PALMADA El ressorgiment dels molins drapers i el negoci de la llana a la Banyoles del segle XVI	205
JORDI MOTA MONTSERRAT L'església de Sant Miquel de Fluvià en època moderna i contemporània (segles XVI-XIX)	233
XAVIER SOLÀ COLOMER L'epidèmia de pesta bubònica de 1650 a 1654 a Girona: testimonis sobre la malaltia i mesures de profilaxi	273
NARCÍS SOLER MASFERRER El compte de les fornades dels ollers de Quart (1707-1710)	313

JOAN FERRER I GODOY	
L'església parroquial de Sant Pol de Sant Joan de les Abadesses i l'últim retaule de l'altar major	345
MATEU GUITART I MOLINA	
El castell de Montjuïc: una breu introducció a la seva història (segles XVII-XIX)	413
JORDI BOHIGAS MAYNEGRE I LLUÍS BUSCATÓ SOMOZA	
'Biografia de Martín Matute', de Celestí Pujol: Estudi crític i transcripció ..	439
JAUME DE PUIG I OLIVER	
L'inventari de la biblioteca del monestir d'Amer del febrer del 1838	465
PEP VILA	
Papers privats: un llibre de notes i comptes de la família Pérez Claras (Girona, 1842-1872) (I)	477
MARIA ROSA SERRA MILÀ	
'Conversa dita del braseret', d'Andreu Pastells i Taberner	525
TURA CLARÀ	
Hospitals efímers: l'epidèmia de còlera de 1885	547
JOAN MANEL BARCELÓ I SITJES	
L'òpera a Girona a inicis del segle XX (1900-1919)	561
JOAN BARBARÀ I PUIG	
Artur Vinardell Roig, un bisbalenc a París	613
SAIDA PALOU RUBIO	
Excursionisme, paisatge i organització turística durant la Segona República: la celebració de la Conferència Pro Costa Brava l'agost de 1935	635
JOSEP CLARA	
Versos satírics contra Narcís Jubany, bisbe de Girona i arquebisbe de Barcelona	667
NARCÍS SELLES RIGAT	
Fer sentir les parles dels indrets. Dimensió social i política en la pràctica artística de Pere Noguera	681

NECROLÒGIQUES

JOAN DOMÈNECH I MONER	
Domènec Fita i Molat (1927-2020)	703
JOAQUIM NADAL I FARRERAS	
Joan Casanovas Romaguera (1947-2021)	711

NOTES I DOCUMENTS D'ARXIU

NARCÍS SOLER	
Activitats de l'Institut d'Estudis Gironins durant el curs 2020/2021	717

NECROLOGIQUES

JOAN CASANOVAS ROMAGUERA (19/10/1947 - 4/2/2021)

JOAQUIM NADAL I FARRERAS

Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural, ICRPC-CERCA/ Universitat de Girona

Fotografia de l'artista i dissenyador Joan Casanovas Romaguera (*El PuntAvui*, 5 de febrer de 2021).

La imatge dels *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* des del volum XXVI de l'any 1982-1983 a la sobrecoberta i des del XXVII (1984) a la coberta és un disseny de Joan Casanovas Romaguera (Arenys de Mar, 19/10/1947-Ordís, 4/2/2021). Del mateix any és el logotip de l'Institut que emmarca amb un angle recte les paraules que l'anomenen. La imatge dels *Annals* va ser posteriorment transformada a partir del volum LIII de l'any 2012 fins a l'actualitat també per Joan Casanovas. A partir de l'any 1983 va fer el nou disseny de la col·lecció de monografies, que va encetar el llibre de Pere Freixas sobre *L'Art Gòtic a Girona*. Més endavant el 2000 va dissenyar la col·lecció de

monografies sobre Girona ciutat que editen l'IEG i l'Ajuntament de Girona.

Format inicialment a Arenys de Mar amb el mestre de dibuix Joan Barrera, Casanovas ha desenvolupat una carrera artística al voltant del dibuix, de la pintura, el cartellisme, el disseny gràfic i la ceràmica i en algun moment més esporàdic també de l'escultura.

El 4 de març de 2020 va inaugurar a l'espai dels Amics del Museu d'Art de Girona a la casa Solterra del carrer dels Ciutadans una mostra, "Flâneur", que volia ser un repàs biogràfic a la seva faceta d'artista impregnada d'un recorregut familiar en els primers anys noranta amb obres dedicades a la seva àvia i al seu pare i a l'ambient del seu Arenys d'infantesa, per culminar en un recorregut amb obres ja del segle XXI sobre els escenaris de la seva vida, l'imaginari d'un paisatge idealitzat i sublim al Pirineu i l'Empordà. Els perfils de la Girona monumental d'una banda i una arrel combativa i reivindicativa traspuen també en aquesta mostra que sota el paradigma del "Flâneur" es simbolitza en el trànsit entre dues escultures la de l'Indiketa i la del mateix passejant.

La pandèmia va deixar aquesta exposició en suspensió i el silenci espès dels mesos de confinament van anar afeblint un cos atacat pel mal incurable. Jove de setanta tres anys, espectador interessat i actiu dels moments crucials de la nostra història contemporània Joan Casanovas va aterrar a Girona en els primers anys seixanta on va començar a treballar i es va implicar en els moviments socials i polítics sovint seguint les passes d'Enric Marquès. Aquí amb Albina Varés va tenir dues filles l'Ariadna i l'Elisenda Casanovas Varés.

Més endavant es va traslladar a viure a Ordís on amb Maria Crehuet desplegaria la seva activitat artística i disposarien d'una casa, d'un estudi i un taller de ceràmica prou amplis per acollir una vida, una activitat i una sensibilitat compartides.

A Girona, combinant el treball i la creació, desplegaria la seva activitat, tot aprenent les arts del disseny, en els ambients culturals de la Girona dels anys seixanta i setanta implicant-se a fons en els moviments que van quallar en l'Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona (març 1976-abril 1978), per a la qual va fer, amb Joan Boladeras, el cartell de l'exposició "Drets humans, ara" que va ser com l'acta fundacional. És en aquest marc que Joan Casanovas va ser l'artífex de la imatge que el 1976 va aglutinar les tres exposicions dedicades a l'homenatge a Carles Rahola a Girona (juliol), Cadaqués (agost) i Barcelona a la Fundació Miró (setembre). El seu cartell amb la imatge de Rahola va esdevenir icònic i va ser la matriu amb la que van treballar els artistes que van col·laborar a l'exposició d'homenatge. El compromís

d'aquests anys queda ben reflectit en el llibre de Narcís Selles *Art, política i societat en la derogació del franquisme, LADAG* (Gaiüses, Llibres del Segle, 1999), que reproduïx algun dels seus cartells més rellevants: el de la Diada de l'11 de setembre de 1976, el dels 500 números de Presència (1977) i el de l'exposició què és i què ha estat la cultura catalana (1978).

A partir de la dècada de 1980 i després d'entrar al gabinet d'imatge de l'Ajuntament de Girona on treballaria fins el 2012 la tasca de Joan Casanovas va consistir en definir, desenvolupar, dissenyar i adaptar la imatge corporativa de l'Ajuntament de Girona. La seva contribució durant trenta anys a aquesta tasca haurà de ser objecte d'un treball de catalogació i inventari per tal de tenir una idea clara de l'abast d'aquesta obra que ha deixat una petjada profunda a la ciutat.

A títol indicatiu podem esmentar el disseny de les publicacions de l'Ajuntament, el disseny de les exposicions, les museografies del Museu d'Història i del Museu d'Història dels Jueus, els logotips dels equipaments, la imatge dels equipaments de les brigades municipals i els seus vehicles, el disseny dels colors dels autobusos urbans, la planificació durant molts anys de les publicacions de Fires, els anuncis de premsa, els fulls volants, tríptics, fulletons, desplegable de les activitats dels serveis municipals. Els elements de propaganda i de difusió, el logotip emblemàtic de la Gi amb tres colors i tot el que se'n va desprendre, des del mateix adhesiu símbol de reivindicació en els cotxes de la província fins a les bosses i el paper d'embalar dels obsequis institucionals de l'Ajuntament passant pels eslògans de propaganda que simbolitzaven el renaixement de la ciutat i la confiança en un temps nou.

En aquest context va tenir un impacte especial el disseny de la commemoració dels 1200 anys de vocació europea de Girona l'any 1985 amb un disseny que incorporava la idea d'Europa a través de l'escultura d'Andreu Alfaro que es va instal·lar a la plaça d'Europa. Amb posterioritat va dissenyar les exposicions que es van fer al Museu d'Història de Girona amb diverses obres dels fons del MNAC tot aprofitant les obres olímpiques del Palau Nacional (L'època dels genis, Romànic i Gòtic, Modernisme i Noucentisme).

Girona m'enamora, eslògan, sardana, disc de sardanes dedicades a la ciutat, vet aquí una seqüència que denota la jerarquitització d'una feina pensada i definida al servei d'un objectiu.

Quan es va tractar de fer la museografia del Museu d'Història dels Jueus i la instal·lació de les làpides sepulcral, Joan Casanovas va veure desseguida la idea del recorregut dels enterraments des del call fins el cementiri dels jueus

a la muntanya del Bou d'Or a Montjuïc i va idear un terra flotant amb una reproducció de la vegetació primaveral del camp que en el seu subsòl amaga el cementiri; les làpides es mostren sobre un tou de vegetació, d'herba, de flors, de gallerets que ens transporten als escenaris del cementiri.

Més enllà del seu lligam estret amb l'Ajuntament de Girona va fer col·laboracions molt diverses entre les quals destaquen les que va dedicar als establiments del Motel Empordà i a l'Hotel Aladrava i a les col·laboracions que va desplegar al costat de Maria Crehuet des d'Ordis i des de Figueres. En el meu cas em va acompanyar sempre en les meves publicacions i em va oferir les portades dels meus llibres més gironins.

En el seu imaginari irradiava la llum mediterrània d'Arenys, els paisatges nets del Pirineu, la claror esbandida dels dies de tramuntana, l'horitzó nevat del Canigó, els escenaris de les seves excursions i escalades (Montserrat, sobretot) i la ciutat de Girona d'una banda i la cultura francesa de l'altra.

El conjunt de la seva obra gràfica va merèixer un dels premis Laus de l'ADG-FAD.

Lligat com dèiem al principi als nostres *Annals* i a la imatge gràfica de l'Institut d'Estudis Gironins l'obra de Joan Casanovas Romaguera roman també lligada a la imatge de la ciutat, de l'Ajuntament, de la vida de la ciutat, i a les lluites dels anys setanta pels drets humans, les llibertats i la dignitat humana.

IEG
INSTITUT D'ESTUDIS
GIRONINS

9 788486 953546

Diputació de Girona

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Ajuntament de Girona

INSTITUT RAMON MENÉNDEZ
Fundació privada de la Generalitat de Catalunya